
ROMEINS AALBURG

In de vorige jaargang van *Brabants Heem* (IV p. 3) heeft de heer A. KAKEBEEKE een gedeelte van de Peutingerk kaart onderzocht, nl. het traject dat in het Land van Maas en Waal gelegen zou zijn, waarbij het hem gelukte vrij zeker de romeinse aanduiding *Ad duodecimum* iets ten Westen van Druten te localiseren.

De aanleiding tot dit onderzoek vormde een gesprek met kapelaan C. Kramer, destijds te Baarle-Nassau, die hem gewezen had op het werk van M. GIJSSELING, *Een studie over de toponymie, de kolonisatie, geschiedenis en het dialect van Oudenburg* (Gent. 1943). De auteur stelt in dat boek de hypothese, dat plaatsen als Oudenburg, Altenburg, Aalburg e.d. op een romeins verleden zouden kunnen wijzen. Een onderzoek in het Land van Heusden bij Aalburg zou dus belangrijk kunnen worden, temeer wanneer daardoor een aansluiting aan het door de heer Kakebeeke behandelde baanvak bewezen kon worden. In overleg met kapelaan Kramer trok ik daarom op veldverkenning uit in Aalburg en omgeving en van mijn resultaten geef ik hier als bouwstoffen voor een verdere studie een kort verslag (zie de kaart).

I. *de Spy* in de Mussentiend, aan de Polstraat in het centrum. In funderingsgleuf, in ongeroerde kleigrond, een ingraving van waarschijnlijk een afvalput, opgevuld met zwarte grond. In de onderste lagen, dierenbeenderen, tanden (varken), horizontaal liggende plankvormige houtsporen, sterk geoxydeerde, knopvormige stukken ijzer en vrij veel Pingsdorf aardewerk scherven, uit de 11e—12e eeuw.

II. *de Armenland* aan de Polstraat in het Centrum: Diaconaal bezit Verspreid liggende vondsten.

III. *Geen speciale benaming*, aan de Polstraat bij de Kerk in het Centrum.

IV. *de Stenen Kamer* aan de Kerkstraat in het centrum: in de naaste omgeving verspreid liggende vondsten. Volgens overlevering was de Stenenkamer in oorsprong een vierkant bouwwerk uit het water opgetrokken met muren van $\pm$ 150 tot 200 cm dik. Waarschijnlijk bevinden zich in later opgehoogde grond nog funderingsresten. In het huidige pand bevindt zich baksteen van afbraak in formaat $28 \times 13\frac{1}{2} \times 7$. Een bodemonderzoek is wenselijk.

V. *Kraaienveld* aan de Polstraat ten westen van het dorp Aalburg: historische gegevens uit het handschrift van Ds. Th. Groen, berustende op Rijksarchief 's-Hertogenbosch ($\pm$ 1650); „Craeyenveld, een ridderlijke hofstad met een kasteel, hebbende de privilegie en regt om in de gragt te moogen houden een paer zwaanen. Int jaer 1431, den 17 November heeft Jan Oego van Aalburg zoone van Jan Spiering van Aalburg hetselve kasteel met het geset opgedragen aan den Grave van Holland, en van hem weder ter leen ontfangen.” Wanneer het kasteel is afgebroken, is niet bekend. Wel zijn de funderingen geheel of gedeeltelijk nog aanwezig. De grachten zijn met puin en zand gedempt. Op de kasteelgrond stonden tot de winter van 1952—1953 vruchtboomen, die toen gedeeltelijk zijn gerooid. De oudste woonlaag (inh.-rom.) kwam in de gevormde kuilen bloot te liggen, waarvan de resten met het egaliseren over het terrein verspreid werden. In de winter van 1953—1954 zal het restant van de boomgaard gerooid worden en dan is het wenselijk een bodemonderzoek in te stellen. Op het smalle perceel ten Oosten van de kasteelgrond oppervlakte-vondsten. Het geheel is gelegen aan een geheel verlande oude stroomdraad. Een onderzoek in de Leenregisters op het Algemeen Rijksarchief zal hierbij plaats moeten vinden.

VI. *het Winkeltje* aan de Polstraat, ten westen van het dorp Aalburg: een bewoning die in verband gestaan zal hebben met het kasteel Craeyenveld. Baksteen, 29 x 14 x $7\frac{1}{2}$ en daklei.

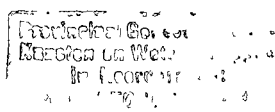
VII. *de Poortkamp* aan de Polstraat, ten westen van het dorp Aalburg; belangrijk toponiem!

N I. *de Dreef* te Nederhemert (Zuid): een oude, vervallen veerweg naar Aalburg.

Met het vaststellen van drie romeinse bewoningen aan de Polstraat, waarvan twee in het centrum van het dorp en één ten westen hiervan, mag, in verband met de bodemkaarten van de Bommelerwaard en het Land van Heusden en Altena, en de romeinse nederzettingen in beide gebieden, aangenomen worden, dat deze Polstraat waarschijnlijk een deel vormt van de Zuidelijke militaire route van de Tabula Peutingeriana. De oorsprong van Aalburg als militaire nederzetting kan door de vondsten en in combinatie met Wijk (Vicus: dorp), veilig worden aangenomen.

Opgemerkt moet worden, dat ook op de Spy bij Eethen romeins aardewerk aangetroffen wordt. De vondstpercelen zijn alle gelegen op stroomgrond. De vondstomstandigheden waren door het gewas in het algemeen minder gunstig, zodat de vondstenkaart als voorlopig beschouwd dient te worden. Er zijn geen scherven geraapt die jonger waren dan de 15e eeuw.

Een oudheidkundig bodemonderzoek bij de aanstaande restauratie van de St. Trudokerk te Aalburg is zeer wenselijk in verband met een mogelijke

fundatie op een romeinse tempel. De inheems-romeinse vondsten van perceel V zijn gedetermineerd door Dr. H. Brunsting, conservator van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden, van de andere percelen door de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort.

AALBURG.

H. VOOGD.

Nadat bovenstaande copy gezet was, zijn inmiddels nieuwe vondsten gedaan en tevens enkele aanvullingen op reeds bekende gegevens verkregen, die het beeld van het Romeinse Aalburg verduidelijken.

Op de Spy (I), het centrale punt van de Romeinse woongronden in de kom van het dorp, kwam een belangrijke aanwijzing van een militaire sterkte aan het licht. In de walkant op de flanken vond ik een vrij harde en zeer sterk ijzerhoudende grondlaag. Deze vondst met die van het Romeinse aardewerkmateriaal wekte dermate de belangstelling op van Prof. Edelman, Directeur van de Stichting voor Bodemkartering, dat hij persoonlijk een onderzoek kwam instellen. Zijn conclusie was, dat hier sprake kan zijn van een zeer oude gracht. De onderstelling dat op de Spy een Romeinse militaire sterkte gestaan heeft, wint hiermede veld. Een nauwkeurig onderzoek naar het verloop van de gracht zal t.z.t. door genoemde Stichting ingesteld worden.

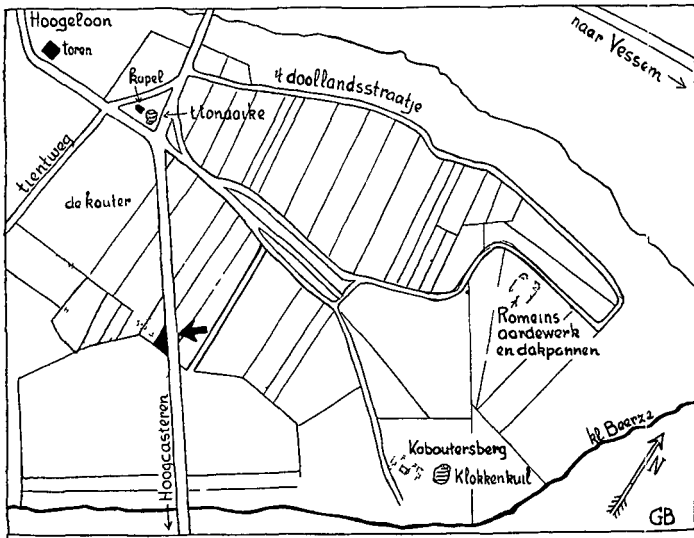
In het centrum van het dorp, even ten Westen van „de Armenland” en aan de Polstraat vond ik nog een Romeinse bewoning. Met deze nieuwe vindplaats is het aantal Romeinse woongronden in de kom van het dorp gestegen tot vier, waarvan drie gelegen zijn aan de Polstraat. Met de Romeinse bewoning van perceel V ten Westen van het dorp en aan de Polstraat is de onderstelling, dat deze straat een onderdeel vormt van de weg op de Peutingercaart zeer waarschijnlijk geworden. Uiteindelijk zal een dwarsdoorgraving van de weg het zekere bewijs moeten leveren.

Van de bewoning aan „de Dreef” te Nederhemert (Z) (NI) zijn enige aardewerkfragmenten nader door Dr. H. Brunsting als Romeins en misschien Merovingisch-Karolingisch gedetermineerd. Deze Dreef is een gedeelte van de enige weg die dwars over het eiland van Nederhemert in de richting van Bern loopt. De vondsten kunnen dus belangrijk zijn i.v.m. het verloop van de romeinse weg, aansluitend op de Polstraat. Een nader onderzoek op het eiland zal na de bietenooft ingesteld worden.

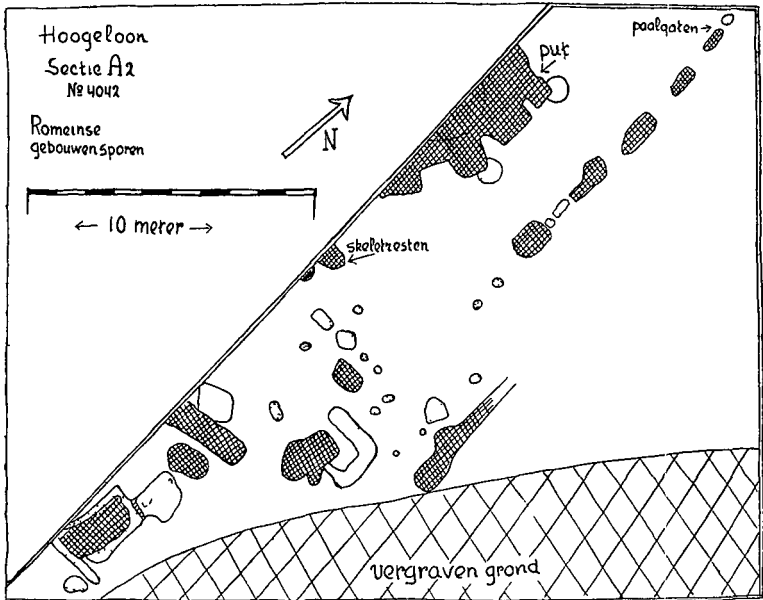
In het zuiden van het dorp Wijk vond ik Romeins, Merovingisch en Badorf aardewerkmateriaal. Deze vindplaats ligt juist binnen een straal van 500 M. van de Spy (I) te Aalburg. Is deze de plek der civiele bewoning bij de Romeinse militaire sterkte?

Tot slot van deze voorlopige aanvulling wil ik nog wijzen op de buitengewone concentratie van Romeinse nederzettingen in de naaste omgeving van Aalburg. Met die in het dorp zelf is deze zeer opvallend.

Hoogeloon Sectie A

Met deze concentratie van bewoning kan het Romeinse Aalburg gezien worden als een cultureel centrum, zodat, analoog met Elst in de Betuwe, de aanwezigheid van een Romeinse tempel zich bevindende onder de oude St. Trudokerk goed mogelijk lijkt. Een belangrijke aanwijzing hiervoor is de zeer invloedrijke rol die de Aalburgse kerk na de kerstening in de wijde omtrek vervuld heeft. Dit zou een gevolg kunnen zijn van de belangrijke plaats, die de Romeinse tempel voor de omgeving innam.

H. VOOGD.